

26ste ANKONA-ontmoetingsdag 11 februari 2023

Syllabus lezingen

VOORMIDDAG (9u50 - 11u30)

SESSIE 1 (T 103):

9u50 – 10u20

Zenderonderzoek en beheer van de wolhandkrab in Antwerpen

Voornaam en naam: Heleen Keirsebelik

Korte CV:

Heleen is doctoraatsonderzoeker aquatische ecologie aan de Universiteit Antwerpen (onderzoeksgroep ECOSPHERE). Ze bestudeert de ecologie en impact van de invasieve Chinese wolhandkrab in Vlaanderen.

Samenvatting van de lezing:

De Chinese wolhandkrab (*Eriocheir sinensis*) is een invasieve exoot die in zeer grote aantallen voorkomt in Vlaanderen. Net als de paling migreert deze krab tussen zoet en zout water voor de voortplanting. In 2020 werd deze migratie voor de eerste keer op de voet gevolgd door middel van akoestische zenders. Deze zenders worden klassiek gebruikt om de bewegingen van vissoorten in kaart te brengen, maar hoe gaat dit in zijn werk voor krabben en wat kunnen we eruit leren?

Daarnaast werd er in samenwerking met de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) specifiek voor deze soort een krabberval ontwikkeld en geplaatst op de Kleine Nete in Grobbendonk. Het doel van deze val is om het bovenstroomse gebied te beschermen door de toevloed aan jonge wolhandkrabben tegen te houden. We zijn nu vijf jaar verder sinds de plaatsing van de val, hoog tijd dus voor een overzicht van de resultaten.

Contactgegevens: Heleen.keirsebelik@uantwerpen.be

Nuttige links:

www.uantwerpen.be/ecosphere

10u25 -10u55 Teken aan de UA: van groengebieden tot in uw tuin

Voornaam en naam: Mats Van Gestel

Korte CV:

- Bachelor en Master opleiding in de biologie aan de UAntwerpen (2010-2015)
- Assistent project manager bij Labcorp clinical trials (2015-2018)
- Doctoraatsonderzoeker aan de UAntwerpen en UGent, onderzoeksgroepen EVECO en ForNaLab. Het onderzoek richt zich op de ecologie van de schapenteek in recreatieve bosbestanden.

Samenvatting:

De schapenteek (*Ixodes ricinus*) is de teek die verantwoordelijk is voor nagenoeg alle tekenbeten bij de mens in West-Europa. Deze tekenbeten kunnen leiden tot verschillende teken-overdraagbare aandoeningen, zoals de ziekte van Lyme. Inschatten waar de contactkans met deze tekensoort het grootste is en hierrond sensibiliseren kan ons dus op weg helpen om ziektecijfers terug te schroeven.

Het merendeel van de tekenbeten wordt opgelopen in landelijke groendomeinen, waar grote zoogdieren (zoals reeën) omvangrijke tekenpopulaties in stand houden. Één luik van het tekenonderzoek aan de UA bestudeert de verspreiding van teken rond paden en banken in groengebieden die beheerd worden door de Provincie Antwerpen en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Hierin werd aangetoond dat de eigenschappen van bospercelen op erg lokale schaal zowel tekendensiteit als de aanwezigheid van ziekmakende bacteriën kunnen bepalen. We tonen effecten aan van zowel vegetatie als de aanwezige vertebraten (vogels, knaagdieren,...).

In een tweede luik wordt gekeken naar de andere omgevingen waar (ongeveer 40% van de) tekenbeten worden opgelopen: tuinen en stadsparken. Het burgerwetenschapsproject "Teek a Break" bracht de afgelopen twee jaar vrijwilligers op de been die, gewapend met een tekenvlag, tekendensiteit bepaalden in hun eigen tuin. Daarnaast wordt er samengewerkt met andere Europese onderzoeksinstanties om tekendensiteit in en rond steden in kaart te brengen. Op deze manier trachten we het effect van urbanisatie op het voorkomen van de teek in te schatten.

Contactgegevens: Mats.vangestel@uantwerpen.be

Nuttige links:

Onderzoeksgroep Evolutionaire Ecologie (EVECO):

<https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/eveco/>

Bijkomende informatie over Teek a Break:

<https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/teek-a-break/>

<https://mijntuinlab.be/projects/9/>

Updates en info over het global change ecology center, waartoe EVECO behoort:

<https://globalchangeecology.blog/>

11u00 - 11u30 De rol van landschapsdepressies in de context van klimaatadaptatie

Voornaam en naam: Annelies Broeckx

Korte CV:

- Master in de Geografie (UGent) – 2016
- Functioneel analist GIS toepassingen (Infrabel) – 2017-2019
- Doctoraatsonderzoeker in de Biologie (UAntwerpen) sinds 2019
- Vrijwilliger bij Gents MilieuFront sinds 2018

Samenvatting van de lezing:

Door klimaatverandering krijgen we te maken hebben met langere perioden van zowel extreem nat als extreem droog weer. Dit heeft een negatieve invloed op de kwaliteit en beschikbaarheid

van het grond- en oppervlaktewater. Daarnaast hebben menselijke ingrepen in het landschap, zoals drainage voor de landbouw en bebouwing, ervoor gezorgd dat water snel wordt afgevoerd. Hierdoor kan het water dus niet in de bodem indringen en het grondwater aanvullen. Dat heeft als gevolg dat het grondwaterpeil daalt. Om zowel toekomstige droogteperiodes te kunnen overbruggen als wateroverlast te beperken, is het dus van groot belang om het grondwater aan te vullen door meer water te laten infiltreren in bodem, het water langer vast te houden en minder water af te voeren.

Bovenstroomse landschapsdepressies zijn van oorsprong geïsoleerde 'kommen' in bovenstrooms gebied die door hun ligging van nature worden gekenmerkt door hoge fluctuaties in het waterpeil. Hierdoor zijn zij in staat om neerslag tijdelijk vast te houden en te laten infiltreren in de bodem waardoor zij dus van belang zijn voor de grondwateraanvulling tijdens drogere perioden. Bovendien verbeteren zij de waterkwaliteit, vormen ze een habitat voor vele dieren en planten en hebben ze een hoge landschappelijke waarde.

Omwille van landbouwdoeleinden zijn vele van deze landschapsdepressies echter verbonden met beken en rivieren via drainagegrachten. Daardoor wordt het water sneller afgevoerd, krijgt het minder de kans om te infiltreren en ontstaan er piekdebieten met wateroverlast in nattere perioden tot gevolg.

In het kader van mijn doctoraatsonderzoek worden drie zulke landschapsdepressies in de Antwerpse Kempen gemonitord gedurende enkele jaren. De Kempen vormen omwille van de zandige bodems één van de grootste grondwaterreservoirs van Vlaanderen. Twee van deze landschapsdepressies bevinden zich in landbouwgebied en de derde staat onder natuurbeheer en bestaat vooral uit grasland. In deze drie landschapsdepressies wordt het water afgevoerd via drainagegrachten. De verschillende waterstromen, zoals neerslag, verdamping en het uitgaande drainagedebiet, worden continu gemonitord sinds 2020. Daarnaast werden ook grondwaterstalen en bodemstalen genomen om een volledig inzicht te krijgen in de hydrologie van dit systeem.

De verzamelde gegevens zullen gebruikt worden in hydrologische modellen en in scenario-analyse om te bepalen wat de impact is van bepaalde beheersmaatregelen die het water ophouden op de grondwaterstanden in zulke landschapsdepressies. Dit onderzoek zal ons dus meer inzicht verschaffen over hoe we gepaste natuurgebaseerde maatregelen kunnen nemen die ervoor zorgen dat er meer water in de bodem zal infiltreren in deze landschapsdepressies en dus het grondwater zullen aanvullen, maar tevens ook andere functies zoals waterkwaliteit en biodiversiteit versterken. Op deze manier kunnen we toekomstige droogteperiodes gemakkelijker overbruggen, wateroverlast beperken en zal er meer water ter beschikking zijn voor mens en natuur.

Contactgegevens: Annelies.Broeckx@uantwerpen.be

Nuttige links:

- Onderzoeksproject TURQUOISE: onderzoek naar blauwgroene maatregelen voor klimaatadaptatie: <https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/turquoise/>
- Het Global Change Ecology Centre van de Universiteit Antwerpen, een samenwerking van drie onderzoeksgroepen van het Departement Biologie, geeft op deze website updates van hun onderzoek, een open blik naar een wereld in verandering en info over de meest actuele milieuthema's: <https://globalchangeecology.blog/>
- Interessante website van professor Marijke Huysmans (VUB) waarin mythes van grondwater worden doorbroken: <https://grondwatermythes.blogspot.com/>
- Wetlands International: internationale organisatie voor het behoud en herstel van wetlands: <https://www.wetlands.org/>

SESSIE 2 (T 105):**9u50 -10u20 Zenderonderzoek lepelaar****Voornaam en naam:** Geert Spanoghe (INBO)**Korte CV:**

Geert Spanoghe is al ruim 20 jaar werkzaam op het INBO waar hij voornamelijk het luik Avifauna van de monitoring van de natuurwaarden in het Antwerps Havengebied coördineert. Van sommige soorten komen hier voor Vlaanderen belangrijke aantallen voor: Lepelaar, Bruine Kiekendief, Zwartkopmeeuw, weidevogels Hierdoor werd hij al snel als specialist voor sommige van deze soorten binnen Vlaanderen gekatapulteerd. De actieradius voor deze soorten binnen de INBO-werkzaamheden vergrootte daarmee ook tot heel Vlaanderen.

Samenvatting:

De vestiging van het eerste broedpaar van Lepelaar voor Vlaanderen op de Verrebroekse Plassen in 2003 kon gekaderd worden in het veroveren van heel West-Europa van deze soort vanuit de Nederlandse broedkolonies. 20 jaar later klokken we af op 80 broedparen maar zien we ook dat niet alles vlot verloopt voor deze soort. Zo krijgen heel wat broedplaatsen te maken met bovenmatige predatie én zorgt menselijke infrastructuur voor onnatuurlijke mortaliteit. Een gestage groei zoals in Nederland, waar anno 2022 3900 broedparen werden geteld, lijkt hier (nog) niet aan de orde.

Om een paar facetten te onderzoeken die een groeiende populatie zouden kunnen limiteren werd in 2022 ook gestart met het zenderen van Lepelaars. De eerste tienduizenden datapunten laten ons zien hoe deze vogels vanuit de kolonie disperseerden en naar hun overwinteringsgebieden trokken, met daarbij heel veel informatie over tijdstip, vliegsnelheden en vlieghoogtes.

Contactgegevens: geert.spanoghe@inbo.be**Nuttige links:**

<https://www.vlaanderen.be/inbo/projecten/monitoring-en-evaluatie-van-het-linkerscheldeoevergebied-lo>

https://www.movebank.org/cms/webapp?gwt_fragment=page=studies,path=study2313947453

10u25 - 10u55 Temperatuurvereisten voor kraamkolonies van gewone dwergvleermuis en vergelijking met vleermuiskasten**Voornaam en naam:** Wout Willems (Natuur.Studie)**Korte CV:**

Wout is al sinds jonge leeftijd actief als lid van de Vleermuizenwerkgroep, en werkt sinds 2011 als professioneel medewerker vleermuizen bij Natuurpunt Studie.

Samenvatting:

Vleermuizen hebben een aparte levenscyclus, waarbij onder meer de vrouwtjes hun jong in kraamkolonies

grootbrengen. Voor die kraamkolonies gaat de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) op zoek naar locaties met specifieke klimatologische omstandigheden. Die vinden ze in bij ons onder meer in spouwmuren en onder dakpannen van gewone huizen. Wanneer verblijfplaatsen van vleermuizen in gevaar komen door sloop of renovatie, en actueel ook zeer veel door (na-)isolatie van gebouwen, is het in de ons omringende landen vaak gangbaar om vleermuizenkasten als vervangende verblijfplaatsen aan te bieden. Het is echter onduidelijk of deze vleermuizenkasten voldoen aan de klimatologische omstandigheden waarnaar vleermuizen op zoek zijn. Op slecht weinig plaatsen is het gelukt om kraamkolonies van Gewone dwergvleermuis in een vleermuizenkast te krijgen.

We onderzochten in 2021 met loggers de temperaturomstandigheden van kraamkolonies Gewone dwergvleermuis, en vergeleken deze met de omstandigheden in vleermuizenkasten. Dit gaf ons een idee van de omstandigheden waarin de soort het liefst jongen grootbrengt, en konden we tevens nagaan welk type vleermuiskast deze omstandigheden het best benadert en hoe deze kasten verbeterd kunnen worden.

Contactgegevens: wout.willems@natuurpunt.be

Nuttige links:

<https://www.natuurpunt.be/publicaties> (onderzoeksrapport binnen korte tijd daar terug te vinden)

11u00 - 11u30 Vogelwerkgroep Ardea actief rond steenuilen in de Zuidrand

Voornaam en naam: Eddie Schild

Korte CV:

ARDEA is een Natuurpunt-vogelwerkgroep in de regio Antwerpen-zuid. In de gemeenten en districten Hove, Edegem, Wilrijk, Hoboken en Antwerpen-Kiel werken wij aan een betere kennis en bescherming van wilde vogels.

We organiseren onderzoek, excursies, cursussen en infomomenten rond vogels, waarbij iedereen welkom is. Om zeldzame broedvogels zoals gierzwaluwen, uilen en roofvogels meer kansen te geven, zetten we nestkastprojecten op.

We werken nauw samen met de Natuurpuntafdelingen Hobokense Polder en Zuidrand Antwerpen.

Samenvatting van de lezing:

Voorstelling van vogelwerkgroep Ardea : Wat doen we, wie zijn we. We hebben reeds 7 jaar een beschermingsproject opgezet voor Steenuil, dat we graag met jullie willen delen. Ben je begaan met wilde vogels ? Volg dan zeker deze lezing, we zoeken nog mensen voor verschillende beschermingsprojecten. (Gierzwaluw, Weidevogels, enz.)

Contactgegevens: ardea@hobokensepolder.be

Nuttige links info op website:

Website : <https://www.hobokensepolder.be/vwg-ardea/>

Facebook : <https://www.facebook.com/vwgArdea/>

Blog : <https://ardea.hobokensepolder.be/#home>

SESSIE 3 (T 148)

9u50 – 10u20 De eikenprocessierups: kunnen we haar ook beheren zonder gebruik van biociden?**Voornaam en naam:** Kathleen Verstraete**Korte CV:**

Kathleen Verstraete werkt voor de Provincie Antwerpen. Ze bestudeert al 25 jaar de eikenprocessierups. Ze begeleidt de gemeenten om deze rups op een zo milieuvriendelijk mogelijke manier onder controle te houden.

Samenvatting van de lezing:

De eikenprocessierups is een onschuldige, inheemse nachtvlinder en vormt een belangrijke voedselbron voor verschillende soorten. Helaas heeft de rups irriterende brandharen die voor gezondheidshinder kunnen zorgen. Het Europees LIFE project 'Eikenprocessierups' test en demonstreert alternatieve beheermethoden. Het doel is om het gebruik van biociden sterk te reduceren. Grootschalig wordt er getest of mezen, sluipwespen en -vliegen en de grote poppenrover (kever) kunnen ingezet worden als efficiënte beheerders. De eerste resultaten zijn hoopgevend.

Contactgegevens: kathleen.verstraete@provincieantwerpen.be**Nuttige links info op website:**Website: <https://eikenprocessierups.life/>Facebook: <https://www.facebook.com/EikenprocessierupsLIFE>**10u25 – 10u55 Groenzoeker voor natuurwaarneming: ontdek natuur in je buurt en draag zelf bij met citizen science****Voornaam en naam:** Rembrandt De Vlaeminck (Provincie Antwerpen)**Korte CV:**

Rembrandt werkt voor de Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid van provincie Antwerpen als teamverantwoordelijk van het team Studie Natuur en Landschap en stond aan het roer bij de ontwikkeling van de GroenZoeker.

Samenvatting:

De GroenZoeker wil tonen wat er in onze provincie te beleven valt in de natuur. Voor de ANKONA-ontmoetingsdag licht Rembrandt het hoe en waarom van de GroenZoeker toe en wat deze voor de natuurliefhebber en -vrijwilliger kan betekenen. Voor wie zelf zijn steentje wil bijdragen aan het verbeteren van de data in de GroenZoeker worden de verschillende mogelijkheden belicht.

Contactgegevens: rembrandt.devlaeminck@provincieantwerpen.be**Nuttige links:** www.groenzoeker.be**11u00 - 11u30 De boomkikker in het Merkske****Voornaam en naam:** Bart Hoeymans**Korte CV:**

Boswachter, Agentschap Natuur en Bos

Samenvatting:

De boomkikker is begin jaren 80 in de vallei van het Merkske uitgestorven. In de periode 2009-2015 is de soort aan Nederlandse geïntroduceerd.

Intussen is de populatie goed opgevolgd en in deze lezing wordt de populatieontwikkeling getoond en durven we ook voorzichtig vooruit te kijken.

Contactgegevens: Bart.hoeymans@vlaanderen.be

Nuttige links:

www.natuurenbos.be

www.staatsbosbeheer.nl

www.natuurpuntmarkvallei.be

MIDDAG (T 103)**12u30-13u45: Film Wolf**

Ook dit keer kun je tijdens de middagpauze een natuurfilm bekijken. Speciaal voor jullie vertonen we een avant-première van de film WOLF van Cees van Kempen. In Nederland was deze film al een tijdje in de bioscoop te zien, maar voor Vlaanderen werd hij lichtjes aangepast en ingesproken door bioloog Dirk Draulans. De film komt bij ons pas in de filmzalen vanaf maart 2023.

14u15 - 14u30: Vraag en antwoord film Wolf**14u30 - 15u00: Wolf Fencing: stand van zaken**

Wolf Fencing Team Belgium (WFTB) is in 2019 opgericht door WWF België, Natuurpunt en Natagora. De terugkeer van de wolf in Vlaanderen zorgt voor heel wat uitdagingen. We moeten weer leren samenleven met de wolf wat wil zeggen dat we niet alleen vee binnen de omheining moeten houden, maar nu ook de wolf moeten buitenhouden. WFTB biedt gratis hulp aan veehouders wat zowel mailadvies, een adviesverlenend bezoek, controlebezoek en/of het wolfwerend maken van de afrastering kan inhouden. Voor het wolfwerend maken van afrasteringen en het plaatsen van rescue sets - een tijdelijk elektrisch raster dat wordt geplaatst na een schadegeval om de overgebleven dieren te beschermen - rekenen we op onze gemotiveerde groep van vrijwilligers. Laura de Kort - programma assistente van WFTB - geeft een korte toelichting over de werking van de organisatie, het belang van wolfwerende omheiningen en het creëren van een draagvlak voor de wolf in Vlaanderen. Het belang van vrijwilligers in dit proces is van uitermate belang voor het verlenen van onze diensten. Wolf Fencing Team Belgium is hoofdzakelijk actief in de regio Limburg waar ook de huidige wolvenroedel is gevestigd. In 2022 werd de risicozone van de wolf uitgebreid naar Noord-Antwerpen wat wil zeggen dat veehouders uit deze gemeenten nu ook

beroep kunnen doen op WFTB. Uitbreiding van zowel ons professioneel team als ons team van vrijwilligers staat hier centraal.

Meer weten? Neem een kijkje op www.wolffencing.be

Contactgegevens: info@wolffencing.be

15u20 - 15u50: Natuurherstel in Averbode Bos en Heide: evolutie van de nachtvlinders

Voornaam en naam: Geert en Dieter van den Heuvel

Korte CV:

Geert is Master in de biologie & werkzaam in het ecologische studiebureau Mico-effect. Dieter is industrieel ingenieur Biotechnologie en werkt bij IMEC. Samen coördineren ze de natuurstudie binnen Averbode Bos & Heide.

Samenvatting:

Averbode Bos en Heide is een natuurgebied van ongeveer 620ha groot, gelegen in het uiterste zuid-oosten van de provincie Antwerpen. Sinds 2004 is het beheer in handen van natuurlandpunt. Bij de aankoop door natuurlandpunt bestond het gebied grotendeels uit aanplanten met Corsicaanse dennen.

Om de biodiversiteit te verhogen werd een plan opgesteld om open vegetaties (heide, vennen, heischraal grasland en stuifduinen) en inheemse loofbossen, die ooit plaats hadden moeten maken voor deze aanplanten, te herstellen. In 2008 werd er gestart met de grote werken en sindsdien werd er nauwkeurig opgevolgd welk effect dit herstel had op de biodiversiteit.

Dankzij een gemotiveerd team van vrijwilligers werden vele soortengroepen gemonitord en tijdens deze sessie beschrijven we de evolutie van de nachtvlinderssoorten in dit gebied. Deze soortengroep is vaak wat onderbelicht ook al worden nachtvlinders algemeen beschouwd als goede indicatoren van de habitatkwaliteit.

Contactgegevens: geertvandenheuvel2@hotmail.com

Nuttige links:

<https://www.natuurlandpunt.be/natuurgebied/averbode-bos-en-heide>

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100064273136162>

15u50-18u00: Voorlopige resultaten broedvogelatlas

Voornaam en naam: Glenn Vermeersch

Korte CV:

Glenn is bioloog en werkt al ruim 20 jaar voor het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO). Hij is er verantwoordelijk voor de coördinatie van de broedvogelmonitoring en de nieuwe Vlaamse vogelatlas.

Samenvatting:

In de lente en zomer van 2023 en aansluitend in de winter van '23/'24 gaan vele vrijwillige tellers van het project 'Vogelatlas Vlaanderen' voor een laatste keer het veld in voor de laatste noodzakelijke tellingen om een zo compleet mogelijke dekking van Vlaanderen te bekomen. De

laatste broedvogelatlas verscheen in 2004 en het is dan ook hoog tijd voor nieuw cijfermateriaal. Voor het eerst brengen we met z'n allen ook alle in de winter aanwezige broedvogelsoorten in kaart. De voorbije twee decennia is er erg veel veranderd en vele van de in 2004 gepubliceerde kaarten zien er nu helemaal anders uit. Sommige soorten zijn jammer genoeg (quasi) verdwenen, maar gelukkig mogen we ook enkele nieuwkomers verwelkomen. In deze presentatie krijgen jullie de meest recente, zij het nog voorlopige resultaten, te zien en worden de voorlopige conclusies toegelicht.

Je kan de vorderingen en de verder groeiende database in kaartvorm steeds raadplegen op www.vogelatlas.be Iedereen is welkom om nog hulp te bieden in dit laatste, erg belangrijke jaar!

Contactgegevens: glenn.vermeersch@inbo.be

RECEPTIE (16u20-18u00)